

УДК 340.1

УКРАЇНСЬКІ СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ – ЗАРОДОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ НОВІТНЬОГО ЧАСУ (ДО 105-РІЧЧЯ УТВОРЕННЯ ЛЕГІОНУ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ)

Б. Тищик, І. Новосядло

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: kaf.ist@ukr.net*

Проаналізовано передумови утворення та діяльності в Галичині Легіону Українських січових стрільців – бойової військової частини, яка воювала на фронті Першої світової війни (та певний час після неї, з поляками) на боці Австрії.

З'ясовано, що Легіон УСС був сформований з українських добровольців, які сподівалися, що таким чином почнуть боротьбу за відродження Української держави, а для початку, хоч би автономії Галичини у межах Австрії. До Легіону записалося добровольцями 28 тис. галичан, але влада дозволила зарахувати тільки 3 тис. осіб. На його організацію українське населення краю збирало пожертви – одяг, взуття, гроші, продукти харчування, коштовності.

Легіон УСС структурно був поділений на два з половиною курені (кожен курінь – по чотири сотні, по 200 осіб у кожній), командиром Легіону призначено спочатку Т. Рожанківського, потім М. Галущинського. Згодом у складі Легіону утворили технічну сотню, взвод кулеметний та мінометний, інтендантський та санітарний відділи, відділ кінноти. Легіон спочатку перебував у резерві австрійських військ, але коли австрійці втратили Галичину, яку зайняли російські війська, і бої точилися вже у Карпатах (1914–1915 роки), Легіон УСС відправили на фронт. У боях він проявив себе з позитивного боку – воював завзято, хоробро, стійко, утримуючи свої позиції. Прославився, зокрема, Легіон у боях на горі Маківці (Сколівщина, Галичина), у багатьох інших місцях. У роки війни Легіон поніс великі втрати, які поповнювалися новобранцями, що проходили підготовку у так званій запасній сотні. Після укладення Брестського миру (між Німеччиною і Австро-Угорщиною, з одного боку, та Україною, з другого боку), яким союзні держави визнали незалежність Української держави Легіон УСС був розквартирований в Україні, на Херсонщині. Восени 1918 року Легіон австрійське командування перевело у запас на Буковину (Чернівці).

Коли у листопаді 1918 року в Галичині було проголошено ЗУНР, створено державний апарат, збройні сили – Легіон УСС влився до їх складу. Січові стрільці взяли активну участь у боях з поляками, які намагалися включити усю Галичину до складу Польської держави. Тоді як окрема бойова одиниця, Легіон УСС, припинив своє існування, але залишив після себе незабутній слід у пам'яті українського народу.

Ключові слова: Легіон Українських січових стрільців, Галичина, Австро-Угорська монархія.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2019.69.051>

У серпні цього, 2019 року, виповнюється 105 років від часу утворення в Галичині Легіону Українських січових стрільців – бойової одиниці у складі австро-угорської армії, але з суто українським персональним складом та національним духом, ідеологією і метою.

Боротьба за незалежність України, за українську державність була змістом завзятих змагань, часто кривавих, для багатьох поколінь українського народу від

найдавніших часів його історії. Це була нелегка боротьба, оскільки українські землі після падіння Київської Русі та Галицько-Волинської держави були захоплені сильними і агресивними сусідами – Польщею, Литвою, Угорщиною, згодом – Росією. Ці держави-окупанти нещадно придушували національно-визвольний рух українського населення, будь-які прояви до відновлення державної незалежності та соборності України [див.: 3].

Що стосується Галичини, то після падіння Галицько-Волинської держави (у середині XIV століття) її захопила Польща, яка панувала над цим краєм понад 400 років (точніше 423 роки). Після втрати у другій половині XVIII століття незалежності самою Польщею, Галичину захопила Австрія (інші польські землі – Пруссія та Росія).

Отож, національно-визвольна боротьба українців проти чужоземного панування продовжувалася, особливо – у Галичині, що була ближче до Європи, де у 1848 році розгорнулася хвиля революційного руху. Виявами цієї хвилі у Галичині, серед іншого, стала діяльність «Руської трійці», що прагнула відродити українську (руську) народність, поява твору В. Подолинського «Голос перестороги» з закликом до об'єднання усіх українців і активізації боротьби за свою незалежну державу, створення 1848 року у Львові Головної руської ради як першої політичної організації галицьких українців у Новий час. Ці спалахи національної самосвідомості свідчили про те, що вперше за досить довгий час українська ідея врешті вийшла з епізодичного стану і певного занепаду на відкритий шлях історичного поступу й активності.

Проте з'ясовано, у всякому разі в Галичині, що в українському національному русі XIX століття бракує енергійних і досвідчених провідників, які зуміли б організувати народ на вирішення національно-політичних проблем. Ті ж, що на той час були, переважно пов'язували майбутнє українського народу з інтересами австрійської держави, домагалися прихильності Відня, особливо щодо захисту від агресивності поляків у Галичині. Вони домагалися поділу краю на українську і польську адміністративні одиниці та відкриття українського університету у Львові. Певна частина суспільно-політичного керівництва Галичини, особливо з середовища греко-католицького духовенства, вирішила орієнтуватися на Росію. Виникло так зване «москвофільство», яке набуло значного поширення в краї. Москвофіли мали в Галичині свої організації, газети, банки, послів у Галицькому крайовому сеймі. Вони, як і Росія, заперечували існування окремого українського народу, української мови, історії, літератури тощо.

Не занепадав, правда, в Галичині і український національний рух. У грудні 1868 року у Львові було засноване культурно-освітнє товариство «Просвіта», філії якої невдовзі виникли по всьому краї [2, т. 2, с. 426–428]. Створено й суспільно-політичне угруповання т. зв. «народовців», яке стало видавати газети і журнали, просвічувати й об'єднувати народ.

Народовці та активісти «Просвіти» через друковані видання, читальні, самоосвітні, театральні, музично-інструментальні, хореографічні гуртки несли в широкі народні маси українську культуру, знання, національну свідомість. Популярними стали Шевченківські вечори, конкурси.

У 1914 році філії й читальні «Просвіти» діяли у переважній більшості українських населених пунктів Галичини [2, т. 2, с. 426].

На хвилі українського національного відродження у Львові у 1873 році виникло «Товариство ім. Т. Шевченка», задумане як осередок розвитку української мови та літератури, «щоб спомагати руську словесність» [4, с. 21]. У 1892 році

воно трансформувалося в «Наукове товариство ім. Т. Шевченка». Багатолітнім головою НТШ був видатний український історик М. Грушевський, який у 1894–1914 роках перебував у Львові. За час його головування НТШ видало близько 800 томів наукових праць. Велику роль у формуванні наукового обличчя НТШ відіграв й Іван Франко.

Наприкінці XIX століття українці у Галичині створили й кілька економічних об'єднань – кооперативно-торговельне товариство «Народна торгівля» (1883 рік), товариство «Сільський господар» (1899 рік), яке у 1913 році вже налічувало понад 32 тис. членів, акціонерний іпотечний земельний банк (1909 рік), «Крайовий союз кредитовий», фінансово-кредитне товариство «Дністер», яке у 1907 році мало 213 тис. клієнтів та ін.

Перед Першою світовою війною на західноукраїнських землях (головно у Галичині і Буковині) налічувалося близько 1,5 тис. різних українських кооперативів.

Організовувалися українці й політично: 1885 року народовці утворили свій керівний політичний орган – Народну раду на чолі з Ю. Романчуком, яка послідовно домагалася автономії для українських земель, що були у складі Австро-Угорщини.

Налагоджувалися щораз тісніші контакти галицьких українців з наддніпрянськими, що перебували під владою Росії, яка не визнавала українства, української мови і де політичні змагання українців могли виявлятися тільки у нелегальній формі (М. Драгоманов, П. Куліш та ін.). Ідея національної самостійності, яка вже давніше визріла в їх середовищі, знаходила щораз більшу підтримку і в Галичині.

На початку жовтня 1890 року на зборах української радикальної інтелігенції у Львові була утворена Русько-українська радикальна партія – партія європейського зразка, що взяла на себе провід у національно-визвольному русі краю. До її програми був включений окремий постулат політичної самостійності України. Невдовзі на вечорі пам'яті Тараса Шевченка голова студентської «Академічної громади» Львова І. Голубович проголосив політичну самостійність всієї України найважливішим ідеалом української молоді [10, с. 42–43].

Етапним у розвитку українського національно-політичного руху стали 1900–1901 роки, коли прагнення до самостійності України як національного ідеалу стало загальноукраїнським: його заманіфестувала молодь Наддніпрянщини, Галичини та Буковини. Отже, на зламі століть незалежницькі ідеї почали захоплювати чимраз ширші кола українського народу, особливо у Галичині, де набувають ознак суспільно-рушійної, перетворюючої сили [4, с. 34–35]. У Львові на початку XX століття була утворена досить численна молодіжна організація «Молодь України», ініціаторами якої стали студенти права Львівського університету – В. Старосольський, Л. Цегельський, Т. Мелень, С. Горук та ін. Почастішали стали страйки галицьких робітників (протягом 1900–1904 років відбулося 143 страйки з понад 32 тис. учасників). Страйкарі висували економічні і політичні вимоги.

Тривалою і напруженою була у Галичині боротьба української інтелігенції і студентства за український університет (якого австрійська влада так і не відкрила), за українські гімназії.

Розкриємо тему парамілітарних формувань українського населення Галичини.

Оскільки на початку XX століття загострилися загальнополітичні суперечності між деякими країнами, зокрема Австро-Угорщиною та Росією (у 1908 році Австро-Угорщина прилучила до своєї території Боснію, яку окупувала ще 1878 року, що викликало обурення та часткову мобілізацію у Росії), отож українці Галичини та Буковини зрозуміли, що і їм би належало мати якісь військові сили й організації, на

які можна було б у разі потреби опертися. Єдиним і не дуже типовим виступом західних українців у цьому сенсі були ще у XIX столітті напіввійськові формування, що виникли під час «весни народів» 1848–1849 років, коли під натиском революційних подій імператор Австрії Фердинанд дав дозвіл створити на території імперії так звані загони «національної гвардії» – «для захисту монарха, конституції і законів» [4, с. 51].

Поляки в Галичині утворили їх кілька десятків, а українці – лише кілька – у містах, де переважало українське населення: Стрию, Жовкві, Станіславові, Бережанах та Яворові. Однак, ширшої діяльності ці організації не розгорнули. У 1849 році створено «добровольчий батальйон руських гірських стрільців» (близько 1400 осіб) – для боротьби проти революції в Угорщині. До того ж, хоча вже у 1850 року все було ліквідовано, але натомість створено ґрунт, на якому українське галицьке суспільство почало усвідомлювати необхідність створення власної військової сили.

Так у Галичині виник спортивно-протипожежний рух у формі сокільсько-січових товариств. Перше товариство «Сокіл» було засноване в с. Купчинцях (на Тернопільщині) з ініціативи К. Жмура та П. Думки у 1891 році. У Львові таке саме товариство виникло 1894 року з ініціативи інженера Василя Нагірного. Першу «Січ» створив у с. Завалля Снятинського повіту 1900 року відомий громадський діяч, адвокат Кирило Трильовський. До цих організацій, яких ставало щоразу більше, масово записувалася молодь. У них вчили патріотизму, жертвності, відваги та відповідальності. Вчилися у них також військової справи. Перед Першою світовою війною тільки в Галичині діяло близько 900 сокільських «гнізд» з 58 тис. учасників і понад тисячу «Січей» з 66 тис. членів [4, с. 54]. Цей рух охопив також Буковину.

У 1911 році при українській Академічній гімназії у Львові виник військовий таємний гурток «Пласт», членами якого стали згодом відомі військові та політичні діячі (П. Франко, Р. Сушко, І. Чмола, В. Кузабський та ін.). Вступали до Пласту й дівчата. Перед війною в Галичині вже діяло 34 пластові гуртки [4, с. 56].

У 1912 році вибухнула так звана Балканська війна, в якій Болгарія, Сербія та Чорногорія, об'єднавшись, відібрали у Туреччини решту своїх земель. Ця війна порушила й так нестійкий європейський спокій, а у поневолених народів загострила бажання волі. Вона також загострила суперечності між Австро-Угорщиною і Росією.

Перед українськими політичними діячами у Галичині постала дилема з приводу можливої австро-російської війни: або у цьому конфлікті українці будуть пасивними спостерігачами, або вони мають взяти у ньому активну участь як окрема незалежна політична і збройна сила з власними інтересами. Суттєвим подразником для українців були також польські військові організації, які діяли по всій Галичині і становили потенційну загрозу для політичних стремлень українців. Особливо численним і небезпечним був «Союз стрільців» у Львові, створений 1910 року. У 1914 році цей Союз налічував близько 6,5 тис. чинів та інтенсивно готував офіцерські кадри для майбутніх польських збройних сил в Галичині.

З приводу усіх цих подій 7 грудня 1912 року у Львові зібрався з'їзд представників різних українських громадсько-політичних організацій та послів до галицького сейму, де вирішено, що у разі збройного австро-російського конфлікту українське населення Галичини має виступити на боці Австрії, де воно мало хоч якісь політичні права, свої партії, газети, послів до австрійського парламенту і галицького сейму, а в Росії – нічого. Вирішено також створити українську військову організацію – на зразок польського «Союзу стрільців», розпочати військове

навчання української молоді. Невдовзі для цієї мети створено міжпартійний комітет (Л. Цегельський, С. Томашівський, І. Боберський та ін.). Комітет почав розробляти статут «Українського січового союзу». У січні 1913 року львівські студенти своєю чергою утворили «Студентську стрілецьку організацію», яку очолив Іван Чмола. Вона стала центром розвитку стрілецького руху у Львові. До неї записалося кількадесят осіб. *Влаштували військові справи*, навчали військової теорії, засад ведення бою, визначили стрілецький однострій. Засновано місячник «Відгуки» (редактор – О. Кучерішко), де популяризувалося гасло збройної боротьби за українську державу.

Керівництво «Українського січового союзу» вирішило легалізувати як сам союз, так і діяльність стрілецьких гуртків. Двічі до Галицького намісництва, яке було під цілковитим контролем поляків, подавався на затвердження статут Стрілецького товариства, але його відхиляли. Затвердили тільки тоді, коли основний автор статуту Кирило Трильовський переробив його за зразком польського «Союзу стрільців». Це мало місце у березні 1913 року Головою українського товариства «Січові стрільці» став доктор В. Старосольський. Студентські стрілецькі гуртки приєдналися до «Січових стрільців».

Воєнні настрої, які охопили більшу частину галицького українського суспільства у перше десятиліття ХХ століття і полонили молодь, захопили також українське жіноцтво. 14 грудня 1912 року у Львові відбулася «довірочна нарада» представниць жіночих організацій Галичини – «Жіночі громади», «Жіночого кружка УПТ», студентських секцій. На ній утворено «Жіночий організаційний комітет», який видав відозву до жіночої молоді, організував санітарні курси та започаткував збір коштів на потреби України, зокрема, майбутнього українського війська. Зібрані 9 тис. корон згодом передано Українській бойовій управі. З середовища українського жіноцтва вийшли такі відомі січові стрільці, як Олена Степанів, Софія Галечко, Ганна Дмитерко, Павлина Михайлишин та ін.

До війни в Галичині було засновано 96 місцевих стрілецьких товариств. Ними керував провід «Українського Січового союзу», а також час від часу провід товариства «Сокіл-Батько» на чолі з І. Боберським. *(Це були «Січові стрільці-I» і «Січові стрільці-II»).*

На місцях, зокрема там, де знаходилися зацікавлені та енергійні люди, «стрілецька праця» приносила помітні результати; де ж таких людей не було – ледве животіла. Гальмували «стрілецьку працю» й організаційно-технічні причини – брак кваліфікованого керівництва на місцях, нестача коштів, відсутність системності в роботі, неприхильність місцевої та крайової (переважно польської) адміністрації. Українським стрільцям не надавали полігонів для навчання, не видавали ніякої зброї, хоча польським – всіяко догоджали. Навчальну зброю українські стрілецькі організації, літературу, форму були змушені купувати за власні кошти.

Починаючи з кінця 1913 року і особливо у першій половині 1914 року українські стрілецькі товариства стали активними. Їх керівники, поставивши собі за мету «витворити ідеологію самостійної України і її запоруку – мілітарну силу» відчували, що назрівають важливі міжнародні події, тому намагалися зробити якнайбільше. Зокрема, у Львові відкрито школу підготовки січових офіцерів (старшин) і підофіцерів, виник задум провести маневри членів усіх українських стрілецьких товариств.

Так, 29 червня 1914 року у Львові відбулося велике січово-стрілецьке свято, вулицями міста під звуки оркестру пройшов кількатисячний похід учасників стрілецьких, сокільських та пластових організацій. Похід очолювали озброєні

навчальною зброєю кілька сотень січових стрільців. Багатотисячна українська публіка зустрічала українське військо з захопленням – бурхливими оплесками, вигуками «Слава», квітами [4, с. 70].

Саме в цей день – 28 червня 1914 року у Сербії в м. Сараєво терорист Г. Принцип підступно вбив спадкоємця австро-угорського престолу, ерцгерцога Франц-Фердинанда з дружиною, за що Сербія навіть не вибачилась, а австрійський ультиматум зігнувала. Отож, 28 липня 1914 року Австро-Угорщина оголосила Сербії війну. 5 серпня союзниця і опікунка Сербії – Росія оголосила війну Австро-Угорщині. Останню підтримали Німеччина та Італія, а Сербію і Росію – Франція та Велика Британія. Війна стала загальноєвропейською, а далі – світовою (у неї було втягнуто 38 з 59-ти існуючих тоді держав світу).

Для України війна мала трагічний зміст. Єдиний народ за відсутності власної держави опинився у протилежних конфронтуючих таборах: близько 3,5 млн українців воювали у рядах російської армії, і близько 300 тис. – австро-угорської, отже були змушені взаємно себе винищувати, причому – за чужі інтереси.

Натомість 30 липня 1914 року обидві українські галицькі стрілецькі організації («Січові стрільці-І» і «Січові стрільці-ІІ») об'єдналися та утворили спільний Комітет січового стрілецтва (В. Старосольський, І. Чмола, О. Степанів, М. Гаврилко і ін.), який оголосив мобілізацію стрілецтва та запис нових добровольців.

Зокрема, 2 серпня відбувся об'єднавчий з'їзд українських політичних партій Галичини і Буковини. На ньому було утворено керівний представницький орган українців Австро-Угорщини – Головну українську раду (ГУР), а для військових справ – Українську бойову управу (УБУ). Її очолив Кирило Трильовський, а до складу увійшли К. Бірецький, І. Боберський, Д. Вітовський, М. Волошин, М. Генік, С. Горук, Д. Катамай, Т. Рожанковський, В. Темницький та С. Шухевич.

ГУР вирішила організувати (на добровільних засадах) корпус українського війська, який назвали Легіон українських січових стрільців (ЛУСС). Його тимчасовим командиром призначено Теодора Рожанківського. ГУР та УБУ 6 серпня видали заклик до українського населення краю вступати добровольцями до Легіону УСС. Для цього у повітах, містах і громадах утворено відповідні «вербуноківі» комітети. До австрійської військової влади скеровано прохання звільнити з регулярної армії для потреб Легіону УСС 100 старшин (звільнено було лише 16) та кількасот підстаршин.

Що стосується правових засад формування Легіону УСС, то українські послі австрійського парламенту домоглися в уряді дозволу на формування такого Легіону, але кількістю не більше 2 тис. осіб.

До нього могли вступати лише особи, не зобов'язані до служби в армії: молодші 18 років, старші за 50 років, а також звільнені від військової служби.

Добровольці до лав українського війська записувалися масово, бо це викликало ейфорію у всьому краю. На потреби українського війська люди здавали гроші, сімейні цінності, приносили одяг, взуття, продукти харчування. Створені перші сотні Легіону УСС галицькі повіти утримували власним коштом [11, с. 16–17].

Першою сотнею Легіону стала сотня І. Чмоли, яку розташували у селі Гаї біля Львова. Згодом створено сотні В. Дідушка, О. Семенюка та ін. З них утворено два курені. Одним командував Дмитро Вітовський, другим – Ераст Коник. Почалася військова наука та вишкіл, але бракувало кваліфікованих інструкторів.

За перші три тижні до Легіону УСС записалося близько 28 тис. добровольців з різних соціальних груп населення, різних професій. Найбільше, мабуть, було селян (близько 30 %), але й чимало інтелігенції, у тому числі учнів старших класів

гімназій, студентів, були вчителі, лікарі, інженери, адвокати й ін. Запис тривав. Абсолютну більшість серед добровольців становила молодь: у віці до 22 років – 75 %, від 22 до 27 років – 16 %.

Австрійський уряд і військове командування ставилися спочатку до українського Легіону байдуже: не заперечували проти його існування, але й абсолютно нічим не допомагали в його організації і вишколі. Щоправда, видали легіонерам бойові карабіни, але застарілої конструкції, важкі, однозарядні, вже давно зняті, і озброєння австрійської армії.

Тривала війна. Австрійські війська відступали. Влітку 1914 року російська армія зайняла Галичину. Отож, у декого з керівників Головної української ради з'явилася думка щодо доцільності допомогти в цей тяжкий для Австрії час на фронті, кинувши у бій Легіон УСС. Але Легіон ще не був готовий до боїв на фронті, не був належно озброєний. Тому інші члени ГУР та командир Легіону Т. Рожанківський виступили категорично проти висилки на фронт. Рожанківського за це звільнили з посади, але, як пишуть історики, це зберегло українське військо від знищення ще в момент його зародження [4, с. 82].

Отож, формування і навчання Легіону продовжувалося. Новим його командиром призначено Михайла Галушинського (старшину запасу австрійської армії, колишнього директора української правничої гімназії у Рогатині). Завершено формування Легіону у серпні 1914 року.

Австрійська влада дозволила створити Легіон у кількості не більше 3 тис. осіб, яких поділяли на курені у складі чотирьох сотень кожен (сотня налічувала 200 осіб). Така обмежена кількість стрільців викликала обурення як серед добровольців, так і загалу населення. Отож, коли на початку вересня січовикам Легіону треба було скласти військову присягу на вірність Австрії, вони відмовились це зробити, заявивши, що служитимуть тільки Україні. Уряд пригрозив розформувати Легіон. 3 вересня 1914 року військова присяга була все-таки складена. Легіон було відведено на Закарпаття, у села Страбичів і Горонда.

У Закарпатті проведено переформування Легіону: створено два з половиною курені. Кожен курінь складався з чотирьох сотень, кожна сотня – з чотирьох чет (взводів). Перший курінь очолив Михайло Волошин, сотні – Василь Дідушок, Роман Дудинський, Осип Будзиновський і Никифор Гірняк (згодом Ераст Коник). Другим куренем командував Гриць Коссак, сотнями – Сень Горук, Осип Семенюк, Михайло Баран, Осип Букшований. У третьому півкурені отаманом був Степан Шухевич, сотниками Дмитро Вітовський та Теодор Рожанківський (згодом Іван Коссак) [11, с. 17].

Водночас було впорядковано Команду Легіону. Оскільки тодішній командир Легіону М. Галушинський, вирішуючи усілякі адміністративно-військові проблеми, постійно перебував у роз'їздах, безпосереднє керівництво Легіоном здійснював його заступник – Степан Томашівський. Йому допомагав ад'юнт Дмитро Катамай. У Легіоні була своя канцелярія, якою керував Михайло Новаковський та інтендантська служба на чолі з Ярославом Індишевським.

Січові стрільці продовжували на Закарпатті свій вишкіл. Але вже недовго. Російські війська, окупавши Галичину, продовжували наступ через Карпати у напрямі Угорщини, тому австрійське командування вирішило долучити до бойових дій Легіон УСС. 25 вересня у Карпатах, в районі м. Турки, відбулося перше бойове зіткнення кількох сотень січовиків з російською козацькою дивізією. Відбувся бій за Сянки та за Ужоцький перевал. У цих боях Легіон зазнав значних втрат – полягло та було поранено кілька десятків вояків та старшин. Після цих боїв

австрійське командування спробувало, поділивши січових стрільців на двадцятки, використати їх для партизанської війни в тилу ворога, у Карпатах, наказавши їм знову зібратися разом (у м. Чинадієво) через місяць. Так і сталося: Легіон зібрався, і його було включено до складу регулярних австрійських військ – корпусної групи генерала П. Гофмана.

У жовтні 1914 року австрійські війська перейшли у контрнаступ, у напрямі на Самбір-Дрогобич-Борислав. У кривавих боях у Карпатах, а також на Дрогобиччині, як було зазначено у рапорті до австрійського генерального штабу, «відзначився також український добровольчий легіон», зазначено у літописі історії Легіону [11, с. 23].

У цих боях Легіон поніс значні втрати. «Серед трудів та невдач відпали з рядів стрілецтва також слабосилі та слабкі духом. Зате тих, що залишились спільна вояцька доля загартувала до подальших змагань» [11, с. 23].

У цих боях Легіон втратив 31 вбитого, 86 поранених, 60 полонених. Зате австрійське командування нагородило «Медальми за хоробрість» ряд стрільців, у тім числі дві жінки – Софію Галечко і Олену Степанів [4, с. 106].

У листопаді 1914 року росіяни перейшли у контрнаступ, згодом фронт стабілізувався на рівні Карпат. Австрійські війська і січовики займали оборонну лінію вздовж гірського хребта Бескид, що тоді був кордоном між Галичиною та Мадярщиною.

Тут січовики провели усю зиму 1914–1915 років – у надзвичайно складних побутових умовах, у холоді, голоді, постійних сутичках з москалями. Тут Легіон поніс нові втрати – від боїв, хвороб, обмороження тощо. «Та найбільше боліла нас, – згадує про ті часи вістун Микола Опока, – безвиглядність у наших національних справах» [4, с. 109–110].

До того ж австрійське командування постійно реформувало структуру Легіону, приділяючи окремі курені чи навіть сотні до різних австрійських військових частин. Зокрема, наказом НК (начальної команди, тобто Генерального штабу) австрійських військ від 21 січня 1915 року командиром «у полі» (на фронті) Легіону призначено отамана (майора) Г. Коссака, а М. Галущинського призначено референтом у справах УСС при штабі ген. П. Гофмана. Перший курінь УСС підпорядковано 129-й австрійській бригаді 55-й дивізії, а другий – 130-й бригаді. Цим самим наказом було встановлено штатну чисельність УСС – 2 200 стрільців і 48 старшин, яким присвоєно військові звання. Для поповнення УСС особовим складом утворено запасну сотню, яку очолив Никифор Гірняк.

Серед стрілецтва такі зміни, тобто перетворення УСС у звичайну австрійську армійську групу, спричинили велике невдоволення. Дехто залишив УСС, дехто почав вести проросійську агітацію (наприклад, брати Василь та Петро Дідушки), а дехто навіть перейшов до росіян (сотник Михайло Баран). Щоправда, подібні випадки були винятком і стрільці продовжували хоробро воювати. Зрештою, песимістичні настрої, які, було, запанували серед частини стрілецтва, відійшли у минуле, стрільці витримали ці перші, можливо найтяжчі, в їхньому житті випробування. Недарма один з тогочасних стрілецьких ідеологів Т. Мелень тоді заявив: «Українська справа живе, бо живе в таборі УСС» [4, с. 112].

З весни 1915 року у стрілецькому середовищі почалася систематична ідейно-політична праця, яка не припинялася аж до останніх днів існування Легіону. Це, як слушно зазначають дослідники історії стрілецтва, пояснюється тим, що визвольна ідея, яка панувала до попереднього часу в Галичині, зі створенням та початком діяльності УСС перейшла зі стадії теорії у стадію реалізації, а тому потребувала нового осмислення й оцінки, визначення подальших кроків свого втілення. У лавах

стрілецтва з'явилася ініціативна група, яку очолили сотник Дмитро Вітовський і четар Іван Баб'юк, що започаткувала створення стрілецького «Пресового фонду УСС». Це дало змогу створити стрілецький друкований орган – часопис «Шляхи» (вийшло 44 номери).

Карпатські бої тривали усю зиму і весну 1915 року. Тут через внутрішні непорозуміння відійшов з Легіону командир другого куреня д-р С. Шухевич і цю посаду зайняв сотник В. Дідушок. У Славську було сформовано перший відділ стрілецької кінноти (командир – хорунжий Р. Камінський), який приставлено до угорського кавалерійського дивізіону (командиром якого був сотник Фаркаш).

Карпатські бої, які велися в надзвичайно складних природних умовах, зробили з Легіону УСС справжню бойову одиницю, ставши для стрільців найкращою військовою школою, в якій перший надзвичайно вагомий іспит вони склали на горі Маківці на Сколівщині.

Прагнучи прорватися через Карпати в Угорщину, російське командування кинуло на цей стратегічний відтинок фронту значні сили. Цю ділянку боронила 130-та австрійська бригада, а у її складі – перший курінь УСС.

Наступ росіян почався у ніч 28 квітня. Запалу їм давав факт, що на фронт прибув їхній імператор Микола II. Атаки, попереджені артилерійським обстрілом австрійсько-українських позицій, відбувалися хвиля за хвилею. Окопи й інші оборонні споруди переходили з рук у руки. Чотири дні тривали бої за Маківку. Врешті-решт росіяни відступили. Через кілька днів Легіон УСС відвели у резерв. У цих боях стрільці понесли значні втрати – 42 убитих, 76 поранених, півсотні полонених [11, с. 32]. Слава про героїчну оборону українськими стрільцями гори Маківки рознеслася далеко. Їм висловив подяку за хоробрість командир 55-ї дивізії генерал Фляйшман, Українська бойова управа, що знаходилась у Відні, та Загальна українська рада (утворена у Відні замість Головної української ради у травні 1945 року). Могили загиблих і похованих там же, на Маківці, стрільців стали місцем щорічного шанування всіх полеглих у боях за незалежність України.

Скориставшись героїчною обороною Маківки, на штурм якої росіяни задіяли великі сили, стягнувши їх з інших фронтів, австрійсько-німецькі війська прорвали російський фронт під Горлицями і Гарновом та рушили вперед. Росіяни почали загальний відступ, у тому числі – з Карпат.

Далі Легіон УСС, поповнений новообранцями, брав активну участь у боях в Галичині, зокрема, під Болеховом, Стриєм тощо. Під Лісовичами значна частина першого куреня УСС потрапила в оточення. У полон потрапили сотник Осип Букшований, четар Антін Артимович, хорунжі Олена Степанів, Володимир Свідерський та ін. (близько 150 осіб).

Далі стрілецький шлях проліг на Калуш, Галич, у кінці червня австро-угорське військо форсувало Дністер. Криваві бої (мабуть, найкривавіші в історії стрілецтва) відбувалися у листопаді 1915 року на берегах річки Стрипи, біля села Семиківці на Тереховлянщині, яке переходило з рук у руки. Тут бої тривали кілька днів, а село було знищено дотла. Тут УСС-и втратили 39 стрільців убитими, близько сотні – пораненими та сотні – полоненими [11, с. 50].

Після цього УСС-ів відвели у резерв – на відпочинок і поповнення, у с. Соснів. У Соснові січовики пробули цілу зиму 1915–1916 років – аж до травня. «У тому часі, – пишуть історики, – забило живіше духовне життя стрільців» [11, с. 54].

Тут активізувалася діяльність керівного організаційно-політичного центру стрілецтва – Стрілецького коша, основним завданням якого було дбати про підготовку і своєчасне поповнення Легіону. Маючи постійні контакти з усіма

легіонними формаціями і крайовими національними інституціями, він став політичним і пропагандистським осередком стрілецтва. Звідси виходили проекти різних починань, там починали реалізовувати різні ідеї, тут значною мірою формувалася стрілецька ідеологія, зароджувалися політичні плани УСС, втілювалися в життя їхні задуми, там був «осередок і джерело сил».

Зазнавши цілий ряд складних випробувань у вирі війни, січові стрільці «дозріли внутрішньо, набралися політичного гарту і добре усвідомлювали, що і при найгіршому висліді світової війни український народ мусить покінчити із загумінковістю (другорядністю – автори) та послідовно, хоч і поступово буде змагати до найвищої мети» [Н. Гірняк. Кіш УСС: 11, с. 103–112].

У Соснові проводили стройові навчання, але й забило живіше духовне життя стрілецтва. Завдяки звільненню значної частини краю від росіян та відносному спокоєві на фронті стрільці отримали можливість для ближчого знайомства між собою, обміну думками щодо дотеперішніх здобутків і невдач, ролі січової формації для майбутнього України. Часті товариські вечори зі жвавими дискусіями сприяли виробленню спільних і чітких світоглядних орієнтирів. Зокрема, на спільній зустрічі стрілецьких старшин, яка відбулася 24 жовтня, було прийнято рішення, що «УСС-и не можуть спочити доти, поки не встане вільна самостійна Україна» [Газета «Діло», 1915, 16 листопада]. Стрілецьтво згуртувалося духовно, дедалі відчутнішим ставало прагнення до широкого вияву своїх настроїв, думок та ідей, що знаходило відображення у загальних настроях, публікаціях у часописах, навіть, у бойових наказах. «Боремося за Самостійну Україну» – ось таким було загальне і спільне гасло. У підрозділах регулярно відбувалися богослужіння, які проводили січові капелани, зокрема отець М. Їжак та інші, відновилися зв'язки з рідними, зі Львовом і Віднем, з'явилися стрілецькі письменники, поети та артисти, виходив часопис «Шляхи». Поети та піснярі – Б. Лепкий, Р. Купчинський та інші. складали пісні, писали вірші, писалася й історія стрілецтва, малювалися картини, випускалися фотоальбоми. Дозволено короткі поїздки у відпустку додому.

У часі побуту УСС у Соснові відбулися дві важливі зміни у структурі Легіону. Отож, обидва курені з'єднано в окремий полк, який підпорядковано командирові 155-ї дивізії. Полк отримав таке ж озброєння, як і інші австрійські частини – нові гвинтівки, кулемети, міномети, гармати і став самостійною бойовою одиницею. Полк поділявся на два курені піхоти по чотири сотні кожен. Створено технічну сотню, відділи: кулеметний, санітарний, інтендантський обоз.

На вимогу більшості старшин і стрілецтва відбулася заміна командира Легіону УСС. Замість некоммукабельного і грубого з підлеглими Г. Коссака призначено Антона Вариводу, майора австрійської армії, українця.

Станом на кінець травня 1916 року полк УСС (з червня він знову став називатися Легіон УСС) налічував 1730 осіб, у тому числі 47 старшин.

На початку червня 1916 року російська армія розпочала новий наступ (так званий Брусилівський прорив фронту). Галичина і Буковина знову стали театром жорстоких боїв. Січовики зустрілися з ворогом на Бережанщині. Криваві бої, які тривали цілий вересень, відбулися біля гори Лисоня. У підсумку боїв Легіон втратив майже 700 вояків, з них 81 вбитими, 293 пораненими, 285 полоненими. З 44 старшин у строю залишилося тільки 16 [11, с. 70]. Щоправда, невдовзі Легіон поповнили двомастами новобранцями з Коша. Бої тривали.

Натомість 4 листопада 1916 року відбулася подія, яка мала велике значення для стрілецтва (і Галичини). Отож, поряд із проголошенням автономної Польської держави на звільнених Німеччиною від Росії польських землях, одночасно австро-

угорський імператор Франц-Йосиф, який, як ми вже зазначали, за словами одного з членів його родини, не любив і не довіряв українцям, обіцяв полякам віддати управління усією Галичиною цілковито в їхні руки [10, с. 110].

Така заява викликала велике обурення в українському суспільстві Галичини. Президія Загальної української ради, дискредитована в очах суспільства австрійською політикою, була змушена подати у відставку. Політичне керівництво у краї перейшло до Української парламентарної репрезентації (українських послів у австрійському парламенті) – УПР на чолі з Юліаном Романчуком. 8 листопада 1916 року вона виступила з різким протестом проти дій австрійської влади та закликала до цього весь український народ [10, с. 110–111]. Проте подальші дії УПР, яку з 1917 року очолив Євген Петрушевич, засвідчили, що орієнтація на Австро-Угорщину й надалі залишається основою її політики.

Що ж до стрілецького середовища, то дотеперішнє нейтральне ставлення до Австрії, як до потенційного союзника проти поляків, змінилося в ньому на вороже. УСС-си вперше у цій війні поставили перед собою питання про доцільність подальшого свого існування і участі у боях на боці Австрії, «володар якої так ганебно торгує українською землею... і віддає наш український народ під безпосереднє панування поляків у автономній Галичині» [4, с. 154–155].

Для вирішення назрілої проблеми УСС 24 листопада послали своїх делегатів (сотників Р. Дідушка, О. Левицького і четаря І. Цяпку) до Української бойової управи у Відні. У відповідь 2 грудня ця управа звернулася до УСС із спеціальною заявою, де доводила доцільність збереження Легіону – як єдиної української бойової інституції, з якою мусять рахуватися навіть вороги і на яку може надіятися і опертися український народ. Отож, стрільці відмовилися від свого задуму розпустити Легіон УСС. Зі свого боку, болісно переживаючи суперечки і відсутність порозуміння, які тоді мали місце в середовищі українського проводу і політиків у Відні і в Галичині, у березні 1917 року група старшин Легіону УСС звернулася до українських політиків, зокрема УПР у Відні з так званим «Апелем» (його підписали 77 осіб), у якому засуджували «роздор і роз'єднання» серед політиків, «уводять заколот у політичне наше життя... Не може наш нарід в цю пору бути без єдиного керівництва... Домагаємося покінчення недостойних великого народу компетенційних спорів і чварів...» [4, с. 158–159].

На відміну від галицьких політиків, великим авторитетом і повагою у стрілецькому середовищі користувався Іван Франко, який поряд з Михайлом Павликом значився у стрілецьких списках почесним УСС-ом. Каменяр благословив свого сина Петра до лав українського стрілецтва. Певний час І. Франко й сам перебував на лікуванні у стрілецькому шпиталі. Коли ж Каменяр помер (28 травня 1916 року), у всіх стрілецьких частинах на знак скорботи приспущено прапори, увінчані чорною стрічкою, а на похорон до Львова приїхала стрілецька делегація, яка супроводжувала померлого на Личаківське кладовище у Львові, а там від імені стрілецтва виступив сотник З. Носковський.

Бої на фронтах світової війни тривали. На Східному фронті, зокрема на його південному фланзі, відбувалися вони переважно на території Галичини, Буковини та Закарпаття.

Між тим, у Росії у лютому 1917 року вибухнула революція, повалено самодержавство, проголошено республіку. Але з війни Росія не вийшла. Більше того, у березні почався так званий «наступ Керенського» (О. Керенський був прем'єром Тимчасового уряду Росії).

У березні в Україні, у Києві, створено національний представницький орган – Центральну Раду на чолі з М. Грушевським, В. Винниченком та ін. Стало українізуватися військо. На фронті стали брати вояків-українців російської армії та січових стрільців [11, с. 86–88].

Легіон УСС у боях протягом другої половини 1916 – першої половини 1917 років поніс великі втрати. Поповнення відбувалося повільно. Під час відпочинку у Куропатниках (на Бережанщині) зведено два курені УСС-ів в один, поділений на чотири сотні (по 200 вояків). Їх командирами були сотник В. Дідушок, поручник О. Семенюк, поручник В. Орза (буковинець) та поручник О. Букшовський. Командиром технічної сотні був четар І. Сіяк, відділу скорострільів – хорунжий В. Соловчук. Створено ще будівельну (саперну) сотню (четар І. Цяпка). Санітарну службу очолював лікар поручник К. Восвідка, польовим духівником був о. Фацієвич.

Згодом Легіон УСС поповнили Гуцульською сотнею та двома сотнями з вишколу (запасу). Легіон знову став полком.

Наприкінці червня, на Тернопільщині, в районі сіл Бишки–Конюхи росіяни після ураганної цілоденної артпідготовки почали загальний наступ. Відбувся прорив австрійського фронту, тисячі вояків потрапили у полон, сотні – вбито чи поранено. Для стримання атаки росіян вкинуто з резерву полк УСС-ів, інші частини. Криваві бої точилися біля Зборова. У цих боях загинуло чи потрапило у полон чимало січових стрільців. У Тернополі, який перебував в руках росіян, полонених січовиків привітав від імені Центральної Ради Л. Юркевич та пообіцяв домогтися їхньої участі у розбудові власної української держави. Згодом полонених розмістили у таборі в Дарниці, але старшин (офіцерів) вивезли у глибину Росії.

Через три тижні після боїв під Конюхами–Зборовом, підтягнувши резерви, перейшли у контрнаступ австро-німецькі частини. У складі 55-ї австрійської дивізії воював і дещо поповнений полк УСС. Невдовзі австро-німецькі війська дійшли до Збруча. Галичина була звільнена від росіян.

УСС-ів зняли з фронту у резерв – для поповнення. До них прийшов з Вишколу цілий новий курінь під командуванням отамана М. Тарнавського, який і очолив Легіон. Долучилося також кількадесят стрільців і старшин, які втекли з російського полону. Вони принесли з собою національно-революційні настрої і переконання, що УСС-ам тепер не місце в австрійській армії, а за Збручем, в Україні, де будується своя держава. До того ж стало відомо, що 20 листопада 1917 року. Центральна Рада проголосила Україну своїм Третім Універсалом самостійною державою, повністю відокремленою від Росії. Серед стрільців ширилася думка про необхідність переходу за Збруч, на допомогу Українській державі, що почала збройну боротьбу з більшовиками та білогвардійцями. Це було тим більше актуально, бо польська преса широко розписувала тоді про злуку Східної Галичини з відритуваною Польською державою.

Отже, відбулася таємна нарада старшин Легіону (полку) УСС. Після завзятої дискусії вирішено, що УСС-и повинні ще деякий час залишатися на боці Центральних держав, бо наслідки світової війни ще невідомі, долю Східної Галичини не вирішено, а українському населенню краю не буде на кого опертися.

Фронту (і боїв) наприкінці 1917 – на початку 1918 років не було вже ніякого. Після Різдвяних свят Легіон очолив полк Осипа Микитки, який, як було з'ясовано невдовзі, був великим патріотом, здібним і відважним командиром, який дбав про вояків.

Згідно з Брестським миром, укладеним Центральною Радою з державами австро-німецького блоку 9 лютого 1918 року, останні визнали незалежність

Української держави. Австро-німецькі війська були запрошені в Україну для допомоги у боротьбі з її ворогами.

На початку березня Легіон УСС разом з австрійським військом вступив у межі України, зустрівся з місцевим українським населенням. З групою військ, якою командував архикнязь В. Габсбург, січові стрільці пройшли ціле Правобережжя України та залишилися у ній аж до розпаду Австро-Угорщини у кінці жовтня 1918 року. Звідти переїхали у Чернівці.

Ось як описують січові історики враження стрільців з місцевим населенням: «Мрія наших довгих літ змагань і трудів сповнилась. УСС йшли в Україну визволяти «братів-Українців з московських кайдан», як співалось у відомій стрілецькій пісні... Селянська маса була тут національно мало освічена і до того занархізована різними революційними кличами; вона зовсім не визнавалась у повені соціальних і національних питань. Головним здобутком революції був для селянства поділ панської землі і довкола цієї справи оберталось все їхнє зацікавлення. Міста в Україні були зденаціоналізовані і мали ще тоді обмаль свідомої української інтелігенції» [11, с. 96–97].

УСС пройшли через Центральну Україну, «залишаючи по собі серед українського населення національне освідмлення, віру у власну державу а любов до Стрілецтва» [11, с. 97]. Залізницею переїхали вони до Одеси, звідти – у Херсон, звідки вибили опір «большевицької залози». Далі звели бій з більшовиками за залізничну станцію Олександрівськ. Тут вони невдовзі зустрілися з українською Запорізькою дивізією, якою командував полковник Болбочан. Зустріч була дуже приязною. В Олександрівську січовики стояли кілька місяців (квітень-червень) 1918 року «Україна, – писали січовики, – звільнилася врешті від панування москалів і дарма, що ще необ'єднана і неоднодушна у своїх змаганнях – вона почала закріплювати свою державність» [11, с. 98].

Дуже швидко увійшли усусуси у громадське життя місцевого населення та з'єднали собі його прихильність і довіру. Вони активізували роботу місцевих культурно-освітніх організацій, головно «Просвіта», допомагали налагодити місцеве шкільництво, проводили вечори, організовували концерти, поширювали українські галицькі газети і журнали. Довколишні містечка і села запрошували до себе стрільців для організації у них читалень, освітніх і театральних гуртків та вистав, співів стрілецьких пісень. Наддніпрянські українці, дізнавшись хто такі і за що борються усусуси, захоплювалися ними, намагалися допомогти матеріально, забезпечували їх продуктами харчування. Їм дуже сподобався синьо-жовтий стрілецький прапор, на одному боці якого було зображено золотого лева, а на іншому – ініціали «УСС».

Водночас усусуси почали розуміти, що для Австрії та Німеччини Брестський мир був тільки миром з необхідності, миром тимчасовим, для здобуття продовольства і сировини для власних армій та вигодоженного населення. Швидко з'ясувалося, що обом союзникам не залежало на творенні української держави. Вони забирали з країни у населення все, що могли забрати – хліб, цукор, худобу, свиней, коней та ін.

Особливо великих масштабів така загарбницька політика союзних держав набула під час правління в Україні гетьмана П. Скоропадського. Населення України почало бунтувати, вибухали заворушення, навіть невеликі повстання. На їх придушення скеровували військо. Особливо жорстоко з населенням поводитися мадяри, що мали свої окремі військові частини у складі австро-угорської армії.

Намагалися до каральних експедицій залучити й Легіон (у армії він виступав як регулярний полк) УСС-ів. Але вони ставилися до місцевого населення дуже

лояльно, навіть браталися з ним. Отож, командування австрійських військ, що перебували в Україні, вирішило відправити цей полк у тил – на Буковину, у Чернівці. Це мало місце восени 1918 року. Легіон тоді налічував 1300 стрільців і старшин.

У Галичині, між тим, відбувалися важливі події. У жовтні 1918 року у Львові був створений колегіальний представницький орган українського народу – Українська Національна рада (УНРада), яка стала готуватися до взяття влади у Східній Галичині у свої руки. Створено Українську військову організацію та її керівний орган – Центральний військовий комітет на чолі з сотником УСС Д. Вітовським. До складу цього комітету увійшли від УСС-ів ще сотник В. Гірняк, поручник В. Старосольський та підхорунжий Д. Паліїв.

Оскільки українцям стало відомо, що Галичину поляки мають намір включити до складу незалежної Польської держави, що в цей час відновлювалась, отож вони вирішили негайно взяти владу у краї у свої руки [10, с. 139–143]. Це відбулося у перших числах листопада 1918 року.

Але поляки не збиралися віддавати Галичину українцям – вони вважали цей край своєю історичною землею. Отож, як тільки українці взяли у краї владу у свої руки (австрійська влада і війська виїхали з Галичини до Австрії), поляки тут же почали з українцями війну, яка набирала дедалі більшого розмаху і жорстокості, у тому числі – за Львів.

На заклик УНР і ЦВК до Львова з Чернівців прибули УСС-и, які, поділені на групи, тут же включилися у боротьбу за місто та інші місцевості. Вони стали ядром двох великих бойових груп українського війська – групи «Старе село» і групи «Схід». Остання облягала Львів, який 22 листопада здобули поляки.

Так, 9 листопада 1918 року на землях Західної України було проголошено Західно-Українську Народну Республіку (ЗУНР), оновлено її парламент (УНРаду), створено уряд, а далі систему місцевих органів, правоохоронні та судові органи [10, с. 115–204]. Наростання масштабів збройного конфлікту з Польщею змусило владні органи ЗУНР терміново створити свої регулярні збройні сили. Тому 13 листопада почала створюватися Українська галицька армія (УГА), ядром якої стали знову ж таки усусуси. Отож, можемо вважати, що з часу проголошення ЗУНР Легіон УСС як окрема військова частина, припинив своє існування. Січові стрільці увійшли до складу різних видів військ і військових частин УГА. Але це вже окрема історія. Пам'ять же про Українських січових стрільців, про їхню боротьбу за Україну ніколи не повинна згаснути у спогадах українського народу.

Список використаних джерел

1. *Грушевський М.* Хто такі українці і чого вони хочуть? // Історія України-Руси: в 11 т. Т. 4(1). Київ: Наукова думка, 1994–1998. 321 с.
2. Довідник з історії України: у 3 т. Т. 2 / за ред. І. Підкови та Р. Шуста. Київ: Генеза, 1995.
3. *Дорошенко Д. І.* Нарис історії України. Львів: Світ, 1991. 573 с.
4. *Лазарович М.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль: Джура, 2005. 590 с.
5. *Плохій С.* Брама Європи. Харків: КСД, 2016. 494 с.
6. *Субтельний О.* Україна. Історія. Київ: Либідь, 1991. 510 с.
7. *Терлюк І. Я.* Історія держави і права України. Київ: Атіка, 2011. 944 с.
8. *Тищик Б. Й., Бойко І. Й.* Історія держави і права України. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2015. 807 с.
9. *Тищик Б. Й.* Історія держави і права Австрії та Австро-Угорщини (X ст. – 1918 р.). Львів: Вид. юрид. ф-ту, 2001. 79 с.

10. Тищик Б. Й. Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923 рр.). Львів: Тріада-плюс, 2004. 359 с.
11. Українські січові стрільці 1914–1920 рр. / за ред. Б. Гнаткевича. Львів: Слово, 1991. 160 с.
12. Цьолнер Е. Історія Австрії / переклад з нім. Львів: Літопис, 2001. 707 с.

References

1. Hrushevskiy, M. (1994–1998). Hto taki ukrainci i chogo vony hochut? *Istoriia Ukrainy-Rusy: v 11 t. T. 4(1)*. Kyiv: Naukova dumka.
2. *Dovidnyk z istorii Ukrainy: u 3 t. T. 2.* (1995). / za red. I. Pidkovy ta R. Shusta. Kyiv: Geneza,
3. Doroshenko, D. (1991). *Narys istorii Ukrainy*. Lviv: Svit.
4. Lasarovych, M. (2005). *Lehion Ukrainskykh Sichovykh Striltsiv: formuvannia, ideia, borotba*. Ternopil: Dzhura.
5. Plohiy, S. (2016). *Brama Europy*. Kharkiv: KSD.
6. Sybtelnyi, O. (1991). *Ukraina. Istoriia*. Kyiv: Lubid.
7. Terliuk, I. (2011). *Istoria derzhavy i prava Ukrainy*. Kyiv: Atika.
8. Tyshchuk, B. Y., Boiko, I. Y. (2015). *Istoriia derzhavy i prava Ukrainy [Tekst]: akad. kurs: pidruchnyk*. Kyiv: In Yure.
9. Tyshchuk, B. (2001). *Istoriia derzhavy i prava Avstrii ta Avstro-Ugorshyny (X st. – 1918 r.)*. Lviv: Vyd. yuryd. f-tu.
10. Tyshchuk, B. Y. (2004). *Zachidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923*. Lviv: Triada plus.
11. *Ukrainski sichovi strilci 1914–1920.* (1991). / za red. B. Gnatkevycha. Lviv: Slovo.
12. Tzolner, E. (2001). *Istoriia Avstrii (pereklad z nim.)*. Lviv: Litopys.

**UKRAINIAN SICH RIFLEMEN AS THE SOURCE
OF NATIONAL ARMED FORCES OF THE NEW TIME
(DEDICATED TO THE 105TH ANNIVERSARY OF FORMING
THE LEGION OF THE UKRAINIAN SICH RIFLEMEN)**

B. Tyshchuk, I. Novosiadlo

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: kaf.ist@ukr.net*

In August of the current year 2019, the Ukrainian people celebrate the 105th anniversary of the establishment and commencement of the Legion of Sich Riflemen in Halychyna, a combat military unit that fought at the front line of the First World War (and some time after it, with the Poles) on the side of Austria.

The Legion of Ukrainian Sich Riflemen was formed from Ukrainian volunteers who hoped that they would thus begin their struggle for the revival of the Ukrainian state, and for the beginning, at least for the autonomy of the Ukrainian Halychyna within Austria. 28,000 Halychyna volunteers signed up for the Legion, but the authorities permitted only 3,000. The Ukrainian population of the region collected donations – clothing, footwear, money, food, jewelry – for its organization.

The Legion of Ukrainian Sich Riflemen was structurally divided into two and a half kurins (each kurin had 4 sotnias, 200 people in each sotnia), first T. Rozhankivskiy, then M. Halushchynskiy were appointed the commanders of the Legion. Subsequently, within the Legion there was formed the technical sotnia, the machine gun and mortar platoon, the quartermaster and sanitary departments, the cavalry department. The Legion was originally in the reserve of the Austrian troops, but when the Austrians lost Halychyna, which was occupied by the Russian

troops, and the fighting was already in the Carpathians (1914–1915), the Legion of Ukrainian Sich Riflemen was sent to the front. In the battles they showed themselves – they fought hard, bravely, steadily holding positions. The Legion became famous, in particular, in battles on Mount Makivka (Skole District, Halychyna), and in a number of other places. During the war, the Legion suffered heavy losses, which were replenished by recruits who were trained in the so-called alternate sotnia. After the conclusion of the Treaty of Brest-Litovsk (between Germany and Austria-Hungary, of the one part, and Ukraine, of the other part), by which the allied states recognized the independence of the Ukrainian state, the Legion of Ukrainian Sich Riflemen was accommodated in Ukraine in Kherson region. In the autumn of 1918, the Legion was relegated to the reserve to Bukovyna (Chernivtsi) by the Austrian command.

When in November 1918 in Halychyna the West Ukrainian People's Republic was proclaimed, the state apparatus and armed forces were created, the Legion of Ukrainian Sich Riflemen joined their ranks. The Sich riflemen of the Legion actively participated in the battles with the Poles who tried to include all Halychyna (Galicia) in the Polish state. Then, as a separate combat unit, the Legion of Ukrainian Sich Riflemen ceased to exist, but it left an unforgettable mark in the memory of the Ukrainian people.

Keywords: Legion of Ukrainian Sich Riflemen, Halychyna (Galicia), Austro-Hungarian Monarchy.

*Стаття: надійшла до редакції 03.09.2019
прийнята до друку 05.11.2019*